

Nagy Lázár rajza.

A POZSONYI SZOBORVÁLSÁG.

Magyarországnak hajdan való fővárosa, amely az emlékeit vizsgáló műtörténész szemében az első pillanatra olybá tűnik, mintha Bécsnek, a szomszédos császárvárosnak, a külvárosa volna, monumentális szobrok tekintetében a legszerencsésebb helye hazánknak. Mária Terézia márvány lovasszobra Pozsonyban, amelyet *Fadrusz János* mintázott, világhírű s a legkifogástalanabb modern emléksobrunk. Hummel zeneszerző mellszobra az ottani színház előtt levő sétatéren, ha pusztán dekoratív jelentőségű is, művészi és esztétikai szempontból egyaránt értékesebb, mint a legtöbb nagyarányú budapesti bronz-szobor. A pozsonyi városháza előtt levő renaissance közkút, régi szobrászatunknak egyetlen ránk maradt ilyenemű emléke; régi monumentális lovassobraink közül is, mint a minő *Kolosvári Márton* és *János*, három műve, Szent István, Szent Imre, Szent László érclovasszobra Nagyváradon, Zsigmond királyé a budai Szent-György piacán volt, csak egy maradt ránk s ez a pozsonyi szent Márton-szobor, amelyet mai helyén, a pozsonyi dóm háta mögött, eddigelé vajmi kevesen vettek észre s amely most az idő viszontagságaitól megrongálódván, ez elsőrangú műemlékünk ismét maga felé tereli Pozsony város közönségének s a magyar amatőröknek figyelmét.

Donner Rafael volt e szobormű mestere, aki Bécsben született, a külföldön tanult, de akit legalább is oly joggal vallhatunk a magunkénak, mint azokat a magyar művészeket, akik korán elszakadtak hazájuktól, a külföldön dolgoztak s ott teljesen elidegenedtek, mint Kupeczky, Mányoki és újabban mások. Donner Rafael 1727-ben, tehát alig harminc éves korában telepedett le Pozsonyban s az őszinte műszeretével az olasz renaissance fejedelmeket is elérő Eszterházy Imre herceg, Magyarország primásának, udvari építőmestere és szobrásza lett s java tevékenységét itt fejtette ki. A külföldre szánt művein is, mint a minő a Higieia-kút, a bécsi Neuer Markton, amelynek öt ólomalakját 1873-ban bronzba öntötték át, továbbá az ottani régi városházán levő Perzeus

és Andromeda kútján, a bécsi Szent István-templom sekrestyéjének a lavabójára szánt márvány domború művein is Pozsonyban dolgozott. A régi koronázó várost emellett az előbbieknél is jelesebb alkotásaival gazdagította. A pozsonyi Szent Márton-templom, a dóm baloldali mellékhajójához csatlakozó nemes ízlésű barokk sírkápolnát Donner építette, az ebben levő bronzkandelábereket s a tabernakulum domború műveit szintén ő mintázta s ezek, külföldi műtörténészek magasztaló szava szerint, a XVIII. század legszellemesebb és legtökéletesebb formájú szobrászati alkotásai, amelyekhez méltán csatlakozott a régi pozsonyi főoltár. Eredeti alakjában ez impozáns alkotás nincs meg többé, monumentális koncepciójáról, impozáns arányairól, magas művészi értékéről azonban könnyű fogalmat szerezni egyetlen maradványa után, mely Pozsonyban fennmaradt. Szent Márton lovasszobra ez, amely most a dóm apszisának két középső támasztó pillére között áll üveg fedél alatt. A szobor ólom anyagát e fedél nem volt képes megvédelmezni az idő viszontagságai ellen; a műemlék egyes részei megsérültek, részben meggörbültek.

Pozsony város közönsége erre kezdetben üveg baldakinum alá akarta helyeztetni Szent Márton szobrát, majd meg ismét az a terv merült fel, hogy a dóm belsejében állítják föl. A szoborválság előbbi módon való megoldása a műemlék hatását bizonyára nagyban csökkentette volna, az utóbbi sem bizonyult szerencsés gondolatnak. A Szent Márton-szobor ugyan, mint a régi barok főoltárnak főrésze, azelőtt is a templom belsejében volt; a dóm restaurálása óta azonban, amidőn ez csúcsíves stílusát ismert egész tisztaságában visszanyerte, a régi környezete is alaposan megváltozott. A most végéig üvegfestményekkel ellátott, csúcsíves ablakokon keresztül csak tompán szűrődik be a templomba a világosság s a félhomályban a sötét színezetű szobor nemes formái egészen elmosódnának, monumentális hatása nem érvényesülne.

Legújabbban az a terv merült föl, hogy Donner Szent Márton-szobrát bronzba öntik át s a dóm előtt elterülő festői téren állítják föl. Ennek a minden tekintetben szerencsés gondolatnak megvalósítására Fadrusz János, Pozsony jeles szülöttje, tette meg az első lépést, aki hajlandónak nyilatkozott arra, hogy Donner művét az eredeti után újból megmintázza, hogy aztán bronzba önthessék át. Fadrusz János szülővárosa iránt való kegyeletből a munkájáért nem kíván semmit. A bronzba öntés és fölállítás költségei körülbelül 18.000 forint tennének ki, amire eddigelé még nincsen földőzet.

A pozsonyi szoborügy annyira országos jelentőségű s bronzba való átöntése oly érdekes iparművészeti probléma, hogy szükségesnek tartjuk behatóbban tárgyalni. A szoborválság megoldásának jelen tervénél szerencsésebb, azt hisszük, nem is képzelhető. Pozsony városa esztetikai és művészi szempontból az eredetihez hasonló értékű s ennél jóval maradandóbb művészi alkotást nyer, amely mostani eldugott helyéről szabad térre áthelyezve csak ezután válik majd igazi díszére a városnak, érvényesül szabadon összes művészi kvalitásaival. Ezenkívül a tekintélyes anyagi értéket kitevő eredeti szobor is megmarad, amelynek méltó helye bizonyára nem lehet más, mint a Budapesten tervezett szépművészeti múzeum. E nagyszabású művészeti gyűjteményünk eddig együtt levő anyagában a plasztika eredeti alkotásokkal vajmi gyöngén van képviselve. Illetékes köreink bizonyára meg fogják kísérteni, hogy Donner Rafaelnek, a szobrászat Berninitől Canováig terjedő korszaka legkimagaslóbb alakjának, aki az általános manierizmus és hatáshajhászás közepette a természet mintaképeihez való hűségges ragaszkodásával, fejlett szépérzékekkel, alkotásainak stílszerű s hatásos koncepcióival egyedül áll, hogy ennek az eddigelé érdeme szerint nálunk még alig méltányolt jeles múlt századbeli szobrásznak a főművét megszerezzék. Donner szétszedett pozsonyi főoltárának két túléletnagyságú, ólomba öntött angyal alakját a budapesti Nemzeti Múzeumban őrzik. Ezekkel együtt Szent Márton szobra a tervezett szépművészeti múzeum plasztikai osztályának a

főérdekessége lenne, amelynek kedvéért nem volna szabad nagyobb anyagi áldozatoktól sem visszariadnunk.

Hogy a közérdeklődést a pozsonyi szoborválság iránt hathatósabban fölkeltsük, aprólékos leírása helyett a Szent Márton-szobrot fénynyomatú képben mutatjuk be, egyben a főoltár egyik angyalának mását is bemutatván. Bizvást reméljük, hogy illetékes köreink nem térnek napirendre ez érdekes kérdés fölött és módját fogják ejteni, hogy Donner Rafael jeles alkotása bronzba öntessék át s az ezzel járó művészi munkára önfeláldozó önzetlenséggel vállalkozó mesterünk is elnyerje méltó jutalmát.

Divald Kornél.

A POZSONYI SZ. MÁRTON TEMPLOM VOLT FŐOLTÁRÁNAK EGYIK ANGYALA.
Donner Rafaeltől.

SZT. MÁRTON SZOBRA POZSONYBAN.

Donner Rafaeltól.

